

Muntligt berättande

En del av det immateriella kulturarvet

Matfors 27 februari 2022

Monika Westin

Berätta!

- ▶ Hur börjar en berättelse? Hur ska den sluta?
- ▶ Vilka bilder i berättelsen ska lyftas fram?
- ▶ Vad är sant? Är det viktigt?
- ▶ Vad är intressant? Det är viktigt!
- ▶ Vad har vi i vår bygd för berättarskatt?
- ▶ Varför ligger hembygdsgården just här?
- ▶ Vad gjorde barnen? Kvinnorna, bönderna, prästerna m.fl i vår by eller bygd?
- ▶ Vilka händelser, personer eller platser kan just vi berätta om?

Vad är muntligt berättande?

- Människans äldsta konstform!
- Ett sätt att dela erfarenheter, bevara vår historia och förklara världen.
- Muntligt berättande har egna unika kvalitéer.
- Berättelsen är det centrala, den ger inre bilder som förmedlas via orden.
- Tradition.

Sammanfattning av dagen i några siffror

- ▶ **Siffran 1:** Det finns en sak som är central - **Berättelsen!**
- ▶ **Siffran 2:** Berättelsens bärande delar - **Början och slutet.**
- ▶ **Siffran 3:** Fokusera på berättelsens **3 P - Person, Plats och Problem.**
- ▶ **Siffran 5:** De 5 berättarvännerna. **Syn, hörsel, känsel smak och doft.**

1.

Berättelsen är det viktiga. Berättaren är budbäraren och behöver ha slipat sina verktyg inför framförandet. Om berättelsen behöver vara sann eller inte avgör sammanhanget och syftet för berättandet. Berättelsen ska alltid vara intressant!

2. Början och slutet.

De två viktigaste delarna i en berättelse är början och slutet. Om inte det blir bra spelar mitten ingen roll.

En berättelse kan liknas vid en gädda med en vass käft i starten, en köttig matbit i mitten och en snärtig stjärtfena som avslut.

3. Berättelsens grammatik.

Vad behövs för att det ska bli en berättelse?

Person, Plats och Problem.

Person

En berättelse handlar alltid om någon. Lyssnaren behöver en person att följa genom berättelsen. Det behöver inte alltid vara en människa, det kan också vara ett djur eller ett föremål. För att lyssnaren ska få en bild av huvudpersonen är det bra om karaktärsdragen är tydliga så det framträder en bild av den som berättelsen handlar om.

Till skillnad mot för litteraturen är inte den muntliga berättelsen allt för detaljrik, det blir för mycket att hålla reda på. Viktigt med väl utvalda drag för att ge en tydlig bild av personen i berättelsen.

Plats

En berättelse utspelar sig alltid någonstans.

Platsens betydelse i en berättelse är olika stor. För att kunna "ta med" lyssnarna till platsen behöver de få känna och uppleva platsen genom sina sinnen. Det händer alltid något på en plats.

Vad har hänt tidigare. Vad kommer att hända sen?

Problem

Problemet är det som själva handlingen kretsar kring. I sagan om Bockarna Bruse är problemet det stora trollet som bor under bron och som de behöver överlista för att kunna gå över bron för att få mat.

Genom övningen *Som tur var - Tyvärr fick vi* fokusera på berättelsens dramatiska höjdpunkt och vändpunkt. Vad är det som gör berättelsen intressant? Ett problem eller hinder som ska lösas.

5 Berättarvänner

Våra sinnen

- ▶ Syn - berätta bilderna
- ▶ Hörsel - hur låter det i berättelsen?
- ▶ Doft - finns det några dofter som är speciella?
- ▶ Smak - är det här sinnet med?
- ▶ Känsel - hur känns det rent kroppsligt?

Berättelsens struktur

- ▶ Det var en gång Någon som... Vem handlar det om?
- ▶ Varje dag..... Etablera berättelsen?
- ▶ Plötsligt händer det något? Problem/ hinder.
- ▶ Men då..... Lösningen.
- ▶ Så numera..... Sammanfattning, slut.

Ge återkoppling

Använd varandra när ni övar in berättelser. Ge varandra återkoppling enligt den modell vi provade på.

- Återberätta en bild. Vad såg du?
- Berätta om något du tyckte om i berättelsen?
- Fråga! Var något otydligt? Något du vill veta mer om?

Hur skapar jag berättelser?

- ▶ Vad vill vi med berättandet?
- ▶ Hitta en berättelse
- ▶ Hitta strukturen - början - mitt - slut
- ▶ Grammatiken - Person, plats, problem
- ▶ Rabbla!
- ▶ Bygg upp berättelsen - 5 berättarvänner
- ▶ Minnas? Hitta ditt sätt.
- ▶ Improvisera - ha koll på kärnan i berättelsen
- ▶ Muntliga - inte återge text! By heart.
- ▶ Ta hjälp av varandra - återkoppla
- ▶ Skala av!

Var finns berättelserna?

- ▶ Berättarskatten - vilken är er unika?
- ▶ Perspektiven - finns det flera berättelser i en?
- ▶ Bilden av oss. - Vad vill vi berätta?
- ▶ Föremålen, maten, kakan, bilen, osv.
- ▶ Bygga repertoar - hitta former.
- ▶ Berättarcaf er - samlar in.

Några kom ihåg:

- ▶ Ha kul med berättandet!
- ▶ Alla kan berätta.
- ▶ Tyck om det du berättar.
- ▶ Gör berättelsen till din egen!

Öva! Öva! Öva!

När du övar så fokuserar du på att göra utan att tänka på vad som är rätt eller fel.

Prova dig fram i din berättelse och undersök vilka möjligheter som du kan hitta i den.

Länkar och litteratur

- ▶ Sagobygden - Berättarnätet Kronoberg, Sagomuseet. Finns med på Unescos lista över goda exempel på immateriellt kulturarv. sagobygden.se
- ▶ Odensjö hembygdsförening har en pod och hemsida. odensjo.nu
- ▶ Läns museet och länsarkivet.
- ▶ *I köksbordets trollkrets* av Thomas Andersson.
- ▶ *Muntligt berättande - en handbok* av Ida Junker och Mats Rehnman.

”Om jag ljuger?”

Nej då, det har bara inte hänt än!”

*Monika Westin
berattarmonika@gmail.com*

Lycka Till!

